

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ ЮРИДИЧНИХ КАДРІВ
ДЛЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

Матеріали постійно діючого науково-практичного семінару
(м. Харків, 29 травня 2015 року)

В и п у с к 6

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ ЮРИДИЧНИХ КАДРІВ
ДЛЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ**

Матеріали постійно діючого науково-практичного семінару
(м. Харків, 29 травня 2015 року)

Випуск 6

Харків
«Право»
2015

Редакційна колегія:

С. Є. Кучерина (головний редактор), С. О. Гриненко,
І. М. Зеленська, В. Л. Соколкін, Д. І. Тарасенко, М. М. Юрлов

Матеріали друкуються в авторській редакції.
Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику.
Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за їх зміст.

П68 **Правове** забезпечення оперативно-службової діяльності: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : матеріали постійно діючого наук.-практ. семінару, м. Харків, 29 трав. 2015 р. / редкол.: С. Кучерина (голов. ред.) та ін. – Х. : Право, 2015. – Вип. 6. – 344 с.

ISBN 978-966-458-849-9

Збірник містить тези доповідей і виступів науковців, практичних працівників та курсантів, присвячених проблемам реформування правоохоронної системи, соціального захисту працівників правоохоронних органів, військово-службовців, учасників АТО та осіб, звільнених з військової служби; проходження військової служби, забезпечення законності та відповідальності військовослужбовців; договірної роботи в Службі безпеки України; представництва інтересів СБ України та інших правоохоронних органів у судах; проблемним питанням правозастосовної діяльності, які виникають у практиці оперативних підрозділів та органів досудового розслідування; забезпечення інформаційної безпеки та боротьби з тероризмом й іншим питанням правового забезпечення оперативно-службової діяльності.

Для співробітників правоохоронних органів, науковців, викладачів, курсантів і студентів вищих юридичних навчальних закладів.

УДК 351.74
ББК 67.301.162

Адреса Інституту: 61002, м. Харків, вул. Мироносицька, 71
Телефон/факс: (057)700-34-55
E-mail: ipuk.kharkov@gmail.com

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2015
© Інститут підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України, 2015
© Видавництво «Право», 2015

ISBN 978-966-458-849-9

ЗМІСТ

Кучерина С. Є.
ВСТУПНЕ СЛОВО 10

ДОПОВІДЬ

Настюк В. Я.
Феномен європейських військово-цивільних відносин: безпекові аспекти 12

1. РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ ТА СБ УКРАЇНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Марчук Б. М.
Реформування Служби безпеки України. Проблемні питання
законодавчого забезпечення діяльності Служби безпеки України 17

Матюхіна Н. П.
Сектор безпеки України: до проблеми визначення шляхів
та умов реформування 19

Капліна А. О.
Перспективи реформування Служби безпеки України 23

Салтиков С. М.
Правові питання діяльності Національного антикорупційного
бюро України 26

Стешенко В. Д.
Проблеми реформування СБ України в контексті європейської інтеграції 33

Стрипко М. Я.
Міжнародне співробітництво як ключовий напрям
оперативно-службової діяльності Служби безпеки України
у контексті військової агресії Російської Федерації 38

Шило О. Г., Фомін С. Б.
Національне антикорупційне бюро України: орган з особливим статусом
чи початок реформування системи органів досудового розслідування? 42

Щербина Л. І.
Щодо удосконалення критеріїв оцінки діяльності
правоохоронних органів України 50

Юрлов М. М.
Щодо реформування системи правоохоронних органів України 54

спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб на державну безпеку України, існує потреба на законодавчому рівні закріпити можливість проведення оперативно-розшукових заходів, які тимчасово обмежують конституційні права людини, на підставі ухвали слідчого судді без розголошення третій стороні, а заходи, що не потребують дозволу слідчого судді, на підставі постанови керівника органу СБ України або особи, яка виконує його обов'язки – без повідомлення прокурора.

Водночас, порядок проведення оперативно-розшукових заходів, які тимчасово обмежують конституційні права людини, повинен також передбачати можливість невідкладного проведення зазначених заходів у разі оперативної необхідності стосовно усіх осіб, котрі потрапили у поле зору правоохоронних органів як лідери та активні учасники терористичних угруповань або осіб, що надають їм активне сприяння тощо. Зокрема, в разі наявності реальної загрози життю, здоров'ю, майну особи, вчинення терористичного акту або іншого тяжкого або особливо тяжкого злочину оперативно-розшукові заходи, які тимчасово обмежують конституційні права людини, можуть бути проведені до постановлення ухвали слідчого судді. На нашу думку, зазначені заходи можуть проводитись за рішенням керівника оперативного підрозділу, узгодженим з прокурором. У такому випадку керівник оперативного підрозділу зобов'язаний невідкладно після початку таких заходів звернутися до слідчого судді, в якому обов'язково викладаються вищезазначені дані про прийняте рішення щодо невідкладного проведення цих заходів. Виконання будь-яких дій з проведення таких заходів повинно бути негайно припинено, якщо слідчий суддя постановить ухвалу про відмову в наданні дозволу на їх проведення. Отримана внаслідок таких заходів інформація повинна бути невідкладно знищена.

Аналіз діяльності підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність свідчить про необхідність доповнення підстав закриття оперативно-розшукових справ. Зокрема, на даний час підставою для закриття оперативно-розшукової справи є лише закриття кримінального провадження слідчим, прокурором або судом. На нашу думку, в разі відкриття кримінального провадження за матеріалами оперативно-розшукової справи, вона повинна бути закрита. Так, нами пропонується п. 5 статті 9² Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» в такій редакції: «5) початку досудового розслідування за матеріалами, зібраними під час проведення оперативно-розшукової діяльності у цій справі», а п.п. 5–9 чинної редакції статті вважати п.п. 6–10 відповідно.

Визначені вище зміни та доповнення до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» свідчать про недосконалість норм оперативно-розшукового законодавства та їх не відповідність викликам та загрозам державній безпеці в умовах проведення антитерористичної операції на Сході нашої держави. Дані зміни нададуть можливість оперативним підрозділам підвищити ефективність здійснення ними оперативно-розшукової діяльності у протидії злочинам терористичної спрямованості та розвідувально-підривної діяльності спеціальних служб іноземних держав.

Використані джерела:

1. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. [із змінами і доповненнями на 13.04.2012] // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №22. – ст. 303.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 292 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т.1 / О. М. Бандурка, Є. М. Блажківський, Є. П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – 768 с.

Повзик Євген Вікторович
асистент кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук

ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ОСОБИ НА УКЛАДЕННЯ УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ

Гарантії дотримання прав підозрюваного, обвинуваченого та ефективності інституту угоди про визнання винуватості формуються низкою факторів, визначальне значення серед яких відіграє передбачений законом порядок застосування угоди про визнання винуватості. Відповідно до ст. 469 КПК ця угода може бути укладена за ініціативою прокурора

або підозрюваного, обвинуваченого. Однак, порядок ініціювання останньої в КПК не регулюється.

У зв'язку з цим виникають питання, які потребують нормативного врегулювання, а саме: форма клопотання підозрюваного, обвинуваченого про укладення угоди про визнання винуватості; строк його розгляду прокурором; прийняття за його результатами відповідного процесуального рішення та можливість оскарження рішення прокурора про відмову в укладенні угоди. Практично всі ці питання в умовах новітнього кримінального процесуального законодавства залишені без відповіді, що не може не отримати негативної оцінки, адже на практиці матиме наслідком ускладнення застосування даної процедури.

Найбільш доцільною уявляється письмова форма клопотання підозрюваного, обвинуваченого про укладення цієї угоди, оскільки таке клопотання має значення юридичного факту, що ініціює процесуальну діяльність прокурора стосовно його розгляду, прийняття відповідного рішення та забезпечення захисника, оскільки його участь є обов'язковою з моменту виявлення ініціативи укласти таку угоду (п. 9 ч. 2 ст. 52 КПК).

При ініціюванні укладення угоди будь-якою стороною захисник у конфіденційних умовах повинен обговорити із своїм підзахисним низку питань, що мають важливе значення для забезпечення обізнаності підозрюваного, обвинуваченого щодо сутності цієї угоди, а також її можливих правових наслідків. При цьому він має роз'яснити підзахисному його процесуальні права, що укладають зміст права на справедливий суд. Зокрема, захисник повинен роз'яснити право підозрюваного, обвинуваченого на справедливую судову процедуру, тобто на гласний, компетентний розгляд справи безстороннім судом у розумний строк з дотриманням принципу змагальності сторін. Ця компонента права на справедливий суд є найбільш широкою за змістом і включає, крім того, низку процесуальних прав підозрюваного, обвинуваченого та інших важливих положень, а саме: право знати, у чому його звинувачують (підозрюють) та які докази проти нього зібрані; право не давати показання щодо себе; покладення обов'язку доведення вини на сторону обвинувачення, яка має його довести таким чином, щоб у суду не залишилося сумнівів (в англійському праві «поза будь-які розумні сумніви»), презумпцію невинуватості, право надавати докази на свою користь, брати участь при допиті в судовому засіданні свідків обвинувачення тощо. Забезпечення справедливої судової процедури становить головну мету

ст. 6 КЗПІ, що дозволяє збалансувати, урівноважити інтереси людини з інтересами суспільства.

Нормативне закріплення обов'язку захисника щодо роз'яснення підозрюваному, обвинуваченому наслідків затвердження угоди, вищезазначених прав, а також їх переліку сприятиме, на нашу думку, упорядкуванню процедури укладення угоди про визнання винуватості, її прозорості та передбачуваності для підозрюваного, обвинуваченого, забезпечить вільну позицію останнього щодо укладення угоди та розуміння її сутності. В цьому контексті значний інтерес викликає рішення Верховного Суду США від 31 березня 2010 р. у справі «Падія проти Кентуккі», яке вже отримало характеристику історичного в силу особливості значущості положень, які в ньому містяться. Суть цієї справи полягає у тому, що емігрант із Гондураса Хосе Падія, який біля 40 років прожив у США, був заарештований у штаті Кентуккі, оскільки у його автомобілі було знайдено наркотичні засоби. Він визнав себе винним у перевезенні наркотичних засобів, що за законодавством США є тяжким злочином, і його було засуджено до п'яти років позбавлення волі. Пізніше Падія заявив, що погодився визнати себе винним, виходячи із некомпетентної поради адвоката, який заявив, що засудження не впливає на міграційний статус засудженого. Насправді ж за законодавством США Падія, не будучи громадянином США і маючи судимість, повинен бути депортований із США негайно після закінчення відбуття строку покарання. У зв'язку з цим, на розгляд Верховного Суду США було поставлено питання: чи є некомпетентна порада адвоката щодо правових наслідків визнання вини засудженим «неефективною допомогою адвоката», а тому й порушенням конституційних прав засудженого. Суди нижчестоящих інстанцій визнали, що адвокат не зобов'язаний попереджати клієнта про іміграційні наслідки визнання вини, оскільки депортація, на їх думку, є непрямим наслідком визнання вини. На відміну від цього, Верховний Суд США відмовився розмежовувати прямі і непрямі наслідки визнання вини, а зазначив у своєму рішенні, що необхідність правильної юридичної поради ніколи не була більш важливою. Депортація є невід'ємною, а у деяких випадках самою значною частиною кримінального покарання, яке отримував підсудний, який визнав свою вину і не є громадянином. Тому адвокат зобов'язаний був про це попередити. Невиконання цього обов'язку призвело до порушення конституційного права засудженого, що повинно мати наслідком скасування вироку.

Така правова позиція фактично означає, що право на кваліфіковану юридичну допомогу при укладенні угоди про визнання винуватості має не менш важливе значення, ніж сам порядок її укладення і вирішення справи на її підставі. Тому, на нашу думку, перед ініціюванням та укладенням угоди про визнання винуватості захисником повинно бути роз'яснено не лише ті правові наслідки, що закріплені ст. 473 КПК України, але й ті, що можуть негативно вплинути на положення підозрюваного, обвинуваченого у зв'язку з затвердженням цієї угоди, а саме: вирішення питання щодо речових доказів; неможливість працевлаштуватися до правоохоронних органів; неможливість бути обраним до представницьких органів влади тощо. Повторно ці самі наслідки повинен роз'яснити суд під час розгляду угоди про визнання винуватості.

Ініціювання укладення угоди про визнання винуватості передбачає необхідність прийняття певного рішення іншою стороною. Якщо ініціатором виступає підозрюваний чи обвинувачений прокурор має прийняти рішення про укладення угоди або про відмову в цьому. Останнє потребує винесення прокурором вмотивованої постанови, яка формалізує його позицію стосовно можливості застосування даного порядку. Копія цієї постанови має бути надіслана підозрюваному, обвинуваченому та його захиснику. У зв'язку з цим виникає питання щодо можливості її оскарження, адже процесуальне право на укладення цієї угоди має бути захищено відповідним механізмом. КПК це питання не вирішується. Уявляється, що при його розв'язанні слід виходити із мети даного кримінального процесуального інституту, яка полягає у прискоренні процесу, економії процесуальних засобів, розкритті та розслідуванні нових правопорушень. Саме вона визначає необхідність передбачення в законі порядку оскарження відмови прокурора в укладенні угоди про визнання винуватості, що відіграватиме значення гарантії забезпечення права підозрюваного, обвинуваченого на укладення угоди та отримання певних «процесуальних пільг» з боку держави в обмін на визнання винуватості і сприяння розкриттю та розслідуванню кримінальних правопорушень.

Виходячи із викладеного, уявляється за доцільне встановити в законі порядок розгляду прокурором клопотання підозрюваного, обвинуваченого про укладення угоди про визнання винуватості та оскарження рішення прокурора про відмову в укладенні цієї угоди. Такий порядок може бути наступним: клопотання підозрюваного, обвинуваченого про укладення

угоди має бути розглянуте прокурором протягом трьох діб з дня його подачі. Клопотання підозрюваного, обвинуваченого, який тримається під вартою, подається через начальника СІЗО, який зобов'язаний надіслати його прокурору протягом доби. За результатами розгляду прокурор повинен винести постанову про задоволення клопотання щодо укладення угоди або про відмову в цьому. Останнє рішення може бути оскаржено вищестоящому прокурору, який при встановленні підстав для укладення угоди скасовує рішення нижчестоящого прокурора. Віднесення розгляду такої скарги до компетенції слідчого судді уявляється недоцільним, адже стороною цієї угоди виступає саме прокурор, який в даному випадку повинен дати згоду на її укладення. Недоцільність запровадження порядку оскарження рішення прокурора до суду може бути також пояснена правовою природою угоди як погоджувальної процедури в кримінальному судочинстві, оскільки сторона не повинна бути примушена судом до укладення угоди. Водночас, оскарження до вищестоящого прокурора забезпечує право підозрюваного, обвинуваченого на укладення такої угоди та можливість здійснення процесуального контролю над рішеннями прокурора, який в конкретному кримінальному провадженні є суб'єктом сторони обвинувачення.

Сердечна Аліна Юріївна
доцент СК № 22 ННІ КРД Національної академії СБ України

ОСОБЛИВОСТІ ЗАТРИМАННЯ ОСІБ У РАЙОНІ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Відповідно до п. 8 ч. 2 ст. 131 та ч. 2 ст. 176 КПК України затримання є заходом забезпечення кримінального провадження та тимчасовим запобіжним заходом, який може бути застосований під час досудового розслідування. Порядок затримання уповноваженою службовою особою (особою, якій законом надано право здійснювати процесуальне затримання) передбачений у ст. 208 КПК України. Уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді